

ОГЛЯД ПОТЕНЦІАЛУ ВИКОРИСТАННЯ ТЕОРІЙ ІННОВАЦІЙНИХ СПІЛЬНОТ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

©2023 **ОМЕЛЬЯНЕНКО В. А., ОМЕЛЬЯНЕНКО О. М.**

УДК 338.1:330.3
JEL Classification: O32

Омельяненко В. А., Омельяненко О. М.

Огляд потенціалу використання теорій інноваційних спільнот для розвитку територіальних громад

Сучасне соціально-економічне середовище є складним поєднанням технологій, ідей і співпраці. Нові горизонти та можливості відкриваються завдяки неймовірному потоку інновацій, які народжуються завдяки об'єднанню різних джерел в інноваційних спільнотах. Ці спільноти виявляються особливо цінними для розвитку громад, оскільки вони сприяють вирішенню складних проблем, створенню нових можливостей та підтримці зростання. Інноваційні спільноти для громади – це платформи, де різні індивіди, підприємці, фахівці, вчені, активісти та інші зацікавлені особи об'єднують свої знання, досвід і ресурси, щоб спільно знайти рішення актуальних викликів і здійснити позитивний вплив на своє оточення. Ці спільноти можуть мати широкий спектр напрямків діяльності, таких як технологічний розвиток, соціальні ініціативи, екологічний захист, освіта та культура. У світі вищезазначеного інноваційні спільноти для громади виявляються надзвичайно важливим інструментом для створення позитивного впливу на суспільство. Водночас потенціал інноваційних спільнот залишається недостатньо вивченим і розкритим з позицій розвитку територіальних громад. Метою дослідження є огляд основних теорій інноваційних спільнот і визначення їх потенціалу для розвитку територіальних громад. У дослідженні проаналізовано основні теорії інноваційних спільнот, які досліджують процеси співпраці та інноваційного розвитку. Перелічені теорії допомагають розуміти різні аспекти інноваційних спільнот і мереж, динаміку їх розвитку та фактори, що впливають на їх ефективність. Кожна з цих теорій має свої особливості і може бути використана для аналізу та розвитку інноваційних процесів у різних контекстах. Визначено, що інноваційні спільноти можуть мати різноманітні ефекти, які сприяють інноваційному розвитку та досягненню цілей спільноти. Визначено, що теорії інноваційних спільнот мають важливе значення для розуміння, опису та практичного застосування процесів, що відбуваються в інноваційних спільнотах. Вони надають фреймворк для аналізу та управління динамікою таких спільнот, допомагаючи зрозуміти, як вони формуються, функціонують і впливають на розвиток громад. Загалом теорії інноваційних спільнот відіграють важливу роль у розумінні та сприянні розвитку інноваційних процесів і спільнот, оскільки вони надають аналітичний фреймворк, що допомагає краще зрозуміти складні взаємозв'язки та динаміку в інноваційних спільнотах, що, своєю чергою, сприяє створенню більш стійких та успішних інноваційних екосистем.

Ключові слова: інноваційні спільноти, територіальні громади, ефекти, теорії.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2023-3-134-141>

Рис.: 1. **Бібл.:** 20.

Омельяненко Віталій Анатолійович – доктор економічних наук, доцент, старший науковий співробітник, Інститут економіки промисловості НАН України (вул. Марії Капніст, 2, Київ, 03057, Україна) керівник, Навчально-науковий центр проєктних технологій, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка (вул. Роменська, 87, Суми, 40002, Україна)

E-mail: omvitaliy@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-0713-1444>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/2190955/vitaliy-a-omelyanenko/>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56624321000>

Омельяненко Олена Миколаївна – доктор філософії, старший викладач кафедри бізнес-економіки і адміністрування, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка (вул. Роменська, 87, Суми, 40002, Україна)

E-mail: elnikrasnaya@gmail.com

UDC 338.1:330.3
JEL Classification: O32

Omelyanenko V. A., Omelianenko O. M. Reviewing the Potential of Using the Theories of Innovative Communities for the Development of Territorial Communities

The socioeconomic environment of today represents a complex mix of technologies, ideas, and collaboration. New horizons and opportunities are opening up thanks to the incredible flow of innovation that is born from the unification of different sources in innovative communities. These innovative communities prove to be particularly valuable for development of the territorial ones, as they contribute to solving complex problems, creating new opportunities, and supporting growth. Innovation communities as counterparts of territorial communities are platforms where diverse individuals, entrepreneurs, professionals, academics, activists, and other stakeholders pool their knowledge, expertise, and resources to jointly find solutions to current challenges and make a positive impact on their environment. Such communities can provide a wide range of activities, such as technological development, social initiatives, environmental protection, education, and culture. In light of the above, innovation communities as counterparts of territorial communities turn out to be an extremely important tool for creating a positive impact on society. At the same time, the potential of innovative communities remains insufficiently studied and disclosed from the standpoint

of the development of territorial communities. The purpose of the study is to review the main theories of innovative communities and determine their potential for the development of territorial communities. The study analyzes the main theories of innovation communities, which explore the processes of cooperation and innovative development. These theories help to understand various aspects of innovative communities and networks, the dynamics of their development and the factors influencing their effectiveness. Each of these theories has its own characteristics and can be used to analyze and develop innovation processes in different contexts. It is determined that innovative communities can have a variety of effects that contribute to innovative development and achievement of community goals. It is determined that theories of innovation communities are important for understanding, describing and practical application of the processes taking place in innovation communities. They provide a framework for analyzing and managing the dynamics of such communities, helping to understand how they are formed, function, and affect the development of a territorial community. Overall, innovation community theories play an important role in understanding and facilitating the development of innovation processes and communities, as they provide an analytical framework that helps to better understand the complex relationships and dynamics in innovation communities, which in turn contributes to the creation of more resilient and successful innovation ecosystems.

Keywords: innovative communities, territorial communities, effects, theories.

Fig. 1. Bibl.: 20.

Omelyanenko Vitalii A. – Doctor of Sciences (Economics), Associate Professor, Senior Research Fellow, Institute of Industrial Economics of NAS of Ukraine (2 Marii Kapnist Str., Kyiv, 03057, Ukraine) Chief, Educational and Scientific Center for Design Technologies, Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko (87 Romenska Str., Sumy, 40002, Ukraine)

E-mail: omvitaliy@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-0713-1444>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/2190955/vitaliy-a-omelyanenko/>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56624321000>

Omelianenko Olena M. – PhD, Senior Lecturer of the Department of Business Economics and Administration, Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko (87 Romenska Str., Sumy, 40002, Ukraine)

E-mail: elnikrasnaya@gmail.com

Вступ. Сучасне соціально-економічне середовище є складним поєднанням технологій, ідей та співпраці. Нові горизонти та можливості відкриваються завдяки неймовірному потоку інновацій, які народжуються завдяки об'єднанню різних джерел в інноваційних спільнотах. Ці спільноти виявляються особливо цінними для розвитку громад, оскільки вони сприяють вирішенню складних проблем, створенню нових можливостей та підтримці зростанню. Інноваційні спільноти для громади – це платформи, де різні індивіди, підприємці, фахівці, вчені, активісти й інші зацікавлені особи об'єднують свої знання, досвід та ресурси, щоб спільно знайти рішення актуальних викликів і здійснити позитивний вплив на своє оточення. Ці спільноти можуть мати широкий спектр напрямків діяльності, таких як технологічний розвиток, соціальні ініціативи, екологічний захист, освіта та культура.

Завдяки інноваційним спільнотам відбувається обмін ідеями та знаннями. Різноманітні погляди сприяють створенню креативних підходів до вирішення проблем. Фахівці з різних галузей можуть спільно працювати над новаторськими проектами, які відкривають нові можливості для розвитку громади.

Крім того, інноваційні спільноти стимулюють підприємництво та інноваційний розвиток. Вони можуть бути місцем, де стартапи та малі підприємства знаходять підтримку, наставництво та можливості для зростання. Це допомагає залучати інвестиції, створювати нові робочі місця та сприяє економічному зростанню громади. Однак інноваційні спільноти не лише зосереджені на технологіях та бізнесі. Вони можуть активно сприяти вирішенню соціальних проблем, таких як боротьба з бідністю, забезпечення доступу до освіти та охорони здоров'я, підтримка уразливих груп населення.

Важливою особливістю інноваційних спільнот є їх відкритість і готовність до співпраці. Це платформи, де ідеї зустрічаються, обговорюються та реалізуються. Вони сприяють зростанню потенціалу різних груп, що може призвести до виникнення синергії та вирішення завдань, які неможливо було б розв'язати окремо.

У світі вищезазначеного, інноваційні спільноти для громади виявляються надзвичайно важливим інструментом для створення позитивного впливу на суспільство.

Аналіз досліджень і публікацій. У 1984 р. Друкер у книзі «Інновації та підприємництво. Практика та принципи» обґрунтував роль інновацій для бізнесу та необхідність створення «підприємницького суспільства». Наразі інновації все більше ускладнюються, прискорюються, набувають інтерактивного характеру, народжуються із поєднання зовнішніх і внутрішніх баз знань [1]. У зв'язку з поширенням цифрових технологій посилюється «демократизація» інновацій (democratizing innovation), що зачіпає не лише певні сектори або компанії, а й політичну сферу і соціальні групи на різних рівнях.

Вперше термін «інноваційна спільнота» було запропоновано у 2005 р. Е. фон Хіппелем у роботі [2], де сформульована концепція «інноваційної спільноти», що визначено як організовану співпрацю в галузі розробки, тестування та розповсюдження інновацій, що ініціюються користувачами.

Дослідники обговорювали значення різноманітних інноваційних спільнот (Shah, Tripsas, 2004 [3]), що стимулює творчий потенціал (Zahay et al., 2011 [4]), дозволяє отримувати переваги обміну інформацією та комплементарних навичок (Porter, Naveen, 2008 [5]), стимулює покращення функціональності і зростання якості інновацій (Franke et al., 2006 [6]).

Контекст інноваційної спільноти представлено в матеріалах Food Systems Summit 2021 [7]. На думку експертів, інноваційна спільнота об'єднує партнерів з інновацій у державному, приватному та соціальному секторах, взявши на себе зобов'язання зробити інновації важливим фактором, що сприятиме перетворенню продовольчих систем і досягненню Цілей сталого розвитку.

Інноваційна спільнота визначає двоєдиний підхід, що не тільки підтримує конкретні програми дій й нові ініціативи, але й сприяє реалізації плану, що стосується досліджень, технологій, бізнес-моделей та соціальних змін. Серед пріоритетних сфер, де формуються інноваційні спільноти, належать дані, цифрові, науково-технічні, національні і регіональні інноваційні екосистеми, моделі соціальних й інституційних інновацій.

Роль інноваційних спільнот відзначають творці екосистем Startup Europe [8], які розглядають творців екосистем як тих, хто:

- відіграє роль у створенні інклюзивної мережі підприємців у місцевому співтоваристві через організацію спільної роботи, наставництво молодих підприємців або організацію мережевих заходів;
- відіграє роль у публічному управлінні та бере участь у розробці політики, що впливає на стартапи;
- відіграє роль в інноваційній й підприємницькій інфраструктурі.

Загалом зміцнення стартап-екосистеми розглядається через призму підтримки розвитку інноваційних мереж і спільнот у рамках національної інноваційної чи цифрової політики. На нашу думку, зазначений підхід є стратегічно відповідним і для цілей розвитку на регіональному та локальному рівнях, однак потребує коригування з огляду на специфіку діяльності та локальний контекст.

Розвиток інноваційних спільнот відповідає методології інноваційних територій [9] й інноваційних ландшафтів [10], а також потребам повоєнного відновлення на засадах «краще, ніж було», що потребують активізації потенціалу та більш ефективного використання людського капіталу громад [11].

Водночас потенціал інноваційних спільнот залишається недостатньо вивченим і розкритим з позицій розвитку територіальних громад.

Метою дослідження є огляд основних теорій інноваційних спільнот і визначення їх потенціалу для розвитку територіальних громад.

Існує кілька основних теорій інноваційних спільнот, які досліджують процеси співпраці та інноваційного розвитку в рамках спільнот або мереж.

Теорія соціального капіталу розглядає співпрацю та обмін знаннями як результат наявності соціальних зв'язків і взаємодій між учасниками. Теорія наголошує на значущості взаємодії, довіри, соціальних зв'язків і ресурсів між учасниками спільноти для сприяння інноваційному розвитку. Основною ідеєю теорії соціального капіталу є те, що відносини та соціальні мережі між людьми можуть створювати цінні ресурси, які сприяють розвитку та успіху спільноти.

Основні принципи теорії соціального капіталу в контексті розвитку інноваційних спільнот включають:

- соціальні зв'язки: інноваційні спільноти будуються на основі встановлення міцних соціальних зв'язків між учасниками, що може бути досягнуто через спільну роботу, обмін ідеями та знаннями, спільні проекти та інші форми співпраці;
- довіра: взаємна довіра між учасниками спільноти є ключовим елементом соціального капіталу, що сприяє обміну інформацією, спільним проектам та співпраці, що стимулює інновації та розвиток;
- взаємодопомога: соціальний капітал також включає в себе здатність спільноти до взаємодопомоги та підтримки, члени спільноти можуть допомагати один одному у вирішенні проблем, надавати ресурси та експертну підтримку, що сприяє інноваціям та розвитку;
- вільний обмін інформацією та знаннями є важливим аспектом соціального капіталу, а спільноти, де учасники активно обмінюються інформацією та ідеями, здатні більш швидко інновувати та розвиватися;
- вплив: взаємодія між учасниками спільноти може сприяти взаємному впливу та поширенню інноваційних ідей, а лідери та ключові фігури в спільноті можуть сприяти розповсюдженню новаторських концепцій та практик;
- ресурси: соціальний капітал може включати доступ до різноманітних ресурсів, таких як фінансові кошти, технічна інфраструктура, експертні знання та контакти, ці ресурси можуть бути використані для підтримки інновацій та розвитку спільноти.

За індексом соціального капіталу та його складовими відповідно до Legatum Prosperity Index Україна за 10 років продемонструвала позитивне зростання (рис. 1).

Іншим прикладом кількісної оцінки соціального капіталу, що буде корисною для рівня громад, є матриця вимірювання соціального капіталу у Великій Британії, що містить у собі чотири групи параметрів його оцінки [13]:

- суспільна діяльність: кількість членів у громадських організаціях за інтересами та дозволям; частота й інтенсивність відвідувань громадських організацій; кількість членів у волонтерських організаціях; частота і інтенсивність відвідувань волонтерських громадських організацій; релігійна активність;
- суспільні зв'язки і взаємодія: частота зустрічей і спілкувань із родичами, друзями або сусідам; частота й інтенсивність спілкування у віртуальних суспільних мережах (телефон, Інтернет); кількість близьких друзів або родичів тих, що живуть поблизу і хто може сподіватися на отримання допомоги від оточення; кількість близьких друзів і родичів, які можуть надати допомогу; задоволення життям, оточенням;
- довіра і соціальні норми: рівень довіри до людей свого кола спілкування; довіра до людей з навколишнього середовища; рівень взаємодії; сприйняття загальноприйнятих цінностей; громадська активність: рівень довіри до установ різного рівня; сприйняття можливості впливати на події; рі-

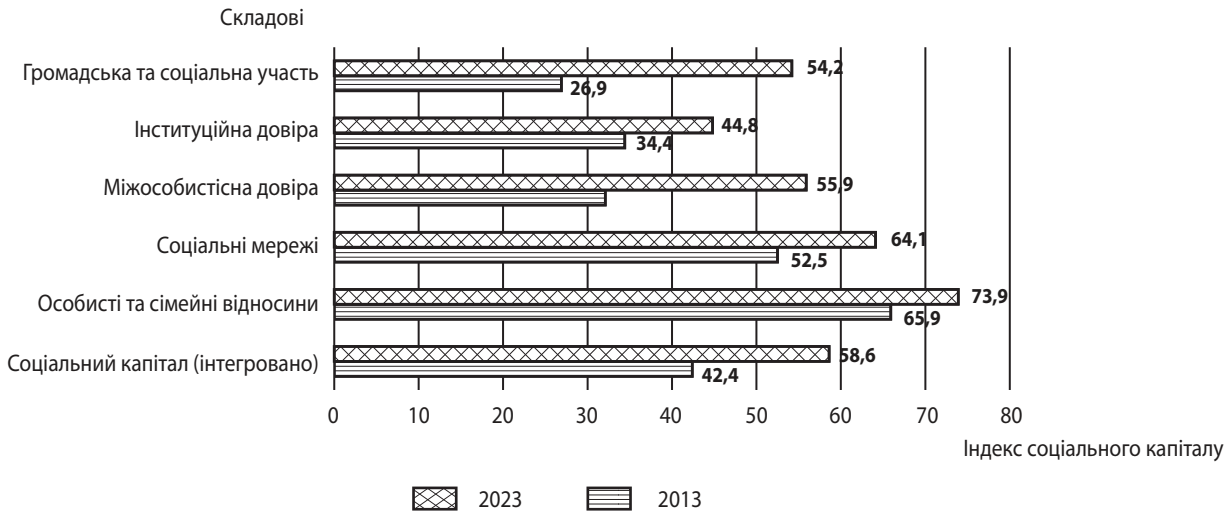

Рис. 1. Індекс соціального капіталу України та його складові

Джерело: The 2023 Legatum Prosperity Index [12]

вень обізнаності про місцеві або державні справи; контакти з державними чиновниками, їх частота; частота участі в ініціативних групах; відношення до голосування;

- загальноприйняті норми і цінності: відношення до поглядів, традицій території мешкання; задоволення місцем проживання та розвитком її інфраструктури; задоволеність життям на даній території; рівень стурбованості за власну безпеку тощо.

Застосування теорії соціального капіталу для розвитку інноваційних спільнот включає створення сприятливого середовища для взаємодії, довіри та співпраці між учасниками через організацію спільних заходів, мережеві платформи, спільні проекти та інші ініціативи, що сприяють взаємодії та обміну між учасниками спільноти. Крім того, важливо підтримувати відкритість, довіру та взаємодію учасників для стимулювання інновацій та розвитку нових ідей.

Теорія дифузії знань (knowledge division theory) стверджує, що інноваційний розвиток залежить від того, наскільки ефективно відбувається розподіл та передача знань між учасниками спільноти. Вона акцентує увагу на процесах внутрішнього обміну знаннями, накопиченні експертизи та спільному навчанні.

Теорія дифузії знань є однією з важливих концепцій, що використовуються в контексті інноваційних спільнот. Ця теорія виникла з ідеї, що знання, необхідні для інноваційного розвитку, розподілені між різними учасниками та організаціями, і ефективне управління цим розподілом знань є важливим фактором успіху.

Основні принципи теорії дифузії знань в рамках інноваційних спільнот включають:

- розподіл знань: знання, які потрібні для інноваційного розвитку, можуть бути розподілені між різними учасниками спільноти, включаючи дослідників, практиків, експертів, підприємців та ін. Кожен учасник має свої унікальні знання та

досвід, які можуть бути цінними для спільної розробки інноваційних рішень;

- комунікація та обмін знаннями є важливими для успішної реалізації інновацій. Учасники спільноти повинні мати можливість спілкуватися, ділитися ідеями, обговорювати виклики та знаходити спільні рішення. Це може відбуватися через зустрічі, семінари, робочі групи, спільні проекти тощо;
- загальні ресурси: розділ знань передбачає також спільне використання ресурсів учасниками спільноти. Це можуть бути технологічні ресурси, фінансові кошти, лабораторії, бази даних, експертна підтримка, інфраструктурні послуги та інші ресурси, які допомагають учасникам реалізувати свої ідеї та проекти;
- спільне навчання: важливою частиною теорії розділу знань є можливість спільного навчання та розвитку учасників спільноти. Це може включати організацію тренінгів, майстер-класів, спільного вивчення нових методів та інструментів, що сприяють поширенню знань і підвищенню кваліфікації учасників;
- синергія інновацій: трансфер знань у спільноті сприяє створенню синергії між учасниками. Поєднання різних знань, ідей та ресурсів дозволяє генерувати нові інноваційні рішення та розвивати нові можливості учасників спільноти.

Таким чином, теорія дифузії знань в рамках інноваційних спільнот підкреслює важливість спільної роботи, взаємодії та обміну знаннями між учасниками для досягнення успіху в інноваціях. Це сприяє розвитку новаторських рішень, ефективному використанню ресурсів та появі нових можливостей для спільноти.

Теорія інноваційної дифузії вивчає процес поширення нових інновацій в спільноті або мережі. Вона включає в себе фактори, що впливають на швидкість інноваційної дифузії, такі як сприйняття новини, соціальні норми, кому-

нікація та інші фактори, які впливають на прийняття інновацій.

Теорія інноваційної дифузії є важливим інструментом розуміння процесу поширення нових інновацій у спільноті та їх прийняття учасниками. В рамках інноваційних спільнот теорія інноваційної дифузії допомагає вивчати, як інновації поширюються серед учасників спільноти та як впливають на їх поведінку та прийняття рішень.

Основні принципи теорії інноваційної дифузії в рамках інноваційних спільнот включають:

- інновація, що визначається як новий ідеальний або конкретний продукт, процес, послуга або ідея, яка впроваджується та використовується з метою поліпшення існуючого стану речей;
- інноватори є першими, хто сприймає інновацію та впроваджує її у свою роботу або життя, вони можуть бути лідерами спільноти або особами з високою ступенем експертизи в певній галузі;
- канали комунікації включають усі засоби передачі інформації про інновацію від інноваторів до інших учасників спільноти (особисті зустрічі, мережі спілкування, електронні засоби комунікації тощо);
- процес прийняття рішень включає оцінку інновації учасниками спільноти та прийняття рішення про її впровадження або відхилення та знаходиться під впливом факторів переваг інновації, сприйняття ризику, соціального контексту тощо;
- розповсюдження відбувається, коли інновація поширюється серед інших учасників спільноти, крім інноваторів, та може бути активною діяльністю, що включає обмін інформацією, навчання, дослідження та інші форми спілкування;
- соціальна система: спільнота розглядається як соціальна система, що включає в себе взаємодію між учасниками, соціальні структури, норми та цінності, які впливають на прийняття та поширення інновацій.

Теорія інноваційної дифузії допомагає розуміти, як інновації розповсюджуються в спільноті та як цей процес може бути керованим та підтриманим для досягнення успіху. Вона надає базові принципи та інструменти для аналізу та планування розвитку інноваційних спільнот.

Теорія комунікативного діалогу визначимо як підхід, що акцентує увагу на важливості комунікації та діалогу між учасниками спільноти для стимулювання інноваційного розвитку. Ця теорія виходить з припущення, що активне спілкування та обмін ідеями та знаннями між учасниками сприяють генерації нових ідей, створенню нових можливостей інноваційному прогресу.

Основні особливості теорії комунікативного діалогу включають:

- відкритий обмін інформацією: теорія комунікативного діалогу виходить з припущення, що відкритий обмін інформацією між учасниками сприяє поширенню знань, розумінню та спільному конструюванню нових ідей;
- активне слухання та розуміння: учасники спільноти повинні активно слухати один одного, проявляти інтерес та розуміння до ідей та перспектив

інших учасників, що сприяє побудові відкритого та довірчого комунікативного середовища;

- взаємодія та спільне конструювання знань: комунікативний діалог включає активну взаємодію між учасниками, де вони спільно конструюють знання, обмінюються ідеями, аналізують проблеми та шукають спільні рішення;
- культура відкритості та довіри є важливою складовою теорії комунікативного діалогу, що сприяє вільному обміну ідеями, знижує бар'єри для спілкування та стимулює творчий процес;
- роль медіаторів та фасилітаторів, які можуть надавати послуги для полегшення комунікації та діалогу між учасниками й сприяти створенню безпечного та продуктивного середовища для спілкування.

Теорії мереж зосереджуються на взаємодії між людьми, організаціями та технологіями у процесі інноваційного розвитку. Вона розглядає ці елементи як акторів, які взаємодіють із заданими ролями і впливають на шлях інновацій.

Теорія кооперації зосереджена на ролі співпраці та партнерства між учасниками спільноти для досягнення спільних інноваційних цілей. Вона акцентує увагу на взаємодії, спільному вирішенні проблем та обміні ресурсами.

Теорія лідерства інновацій вивчає роль лідерів у стимулюванні та управлінні інноваційними процесами в спільнотах. Вона розглядає властивості та дії лідерів, які сприяють залученню, мотивації та орієнтації учасників спільноти на досягнення інноваційних результатів.

Вищенаведені теорії об'єднують їх орієнтація на максимізацію соціального капіталу. В цьому контексті доцільно розглядати структурний соціальний капітал, що включає суспільні інститути, соціальні мережі (реальні і віртуальні), професійні асоціації, об'єднання за інтересами чи індустріями, та когнітивний соціальний капітал, що включає довіру між людьми в професійному середовищі, відносини, цінності та способи поведінки [14].

Дієвість та актуальність теорій, що орієнтовані на соціальний капітал та співпрацю, можемо проілюструвати результатами опитування ГУРТ громадських організацій-співорганізаторів Всеукраїнського флеш-мобу «ІнФормуй свою громаду» [15]. Лідери громадянського суспільства, які долучившись до флешмобу, продемонстрували важливість участі кожного у розвитку своєї громади.

За результатами опитування респондентів на загальну тему «Комунікація громадян з органами влади» [16], проведеного в жовтні 2021 року, відповіді більшості респондентів щодо вирішення локальних питань пов'язані з можливостями налагодження чіткішого та тіснішого діалогу з владою на місцях (51 %). Це пропонується зробити за допомогою електронних та інших автоматизованих систем надання та отримання інформації. Дещо менша кількість учасників опитування вказує на те, що діяльність влади має бути більш відкритою та дієвою (39 %). Цитуючи найцікавіші відповіді, можна звернути увагу на такі: «змотивувати місцеву владу до відкритого діалогу, тіснішої співпраці. По-статистично партнерами, а не конкурентами, донести, що опікуватись тими, хто має в цьому потребу...», «для покращення по комунікації мені б хотілося більше прозорості...».

Практично всі опитані стверджують, що найкращим результатом від комунікації з органами влади буде рухатися в одному напрямку, плідно співпрацювати, довіряти один одному, мати взаєморозуміння, дослухатися до пропозицій громадян і разом швидко вирішувати проблемні питання (близько 75 %).

Загалом умови для залучення громадськості до розвитку громади відповідають принципам C.L.E.A.R. [17]: Can do – спроможність до участі, «можуть» це робити (громадськість має ресурси, знання та навички, потрібні для участі (вміння публічно виступати, писати, організовувати заходи, заохочувати підтримку тощо, впевненість щодо їх використання); Like to – бажання участі (громадськість має відчуття спільності, приналежності до громади, що сприяє фокусу залучення, відданості та яка посилює участь); Enabled to – створення можливостей для участі (громадськість має можливість для участі; діє мережа волонтерських, громадських груп і організацій, що сприяє участі та спрямовує її); Asked to – запрошення до участі (мобілізація людей для участі, оскільки їхній внесок очікується); Responded to – відповідь, реагування, врахування точок зору (громадськість бачить приклади того, що їхню думку беруть до уваги, вони відчують, що до них прислухаються (не обов'язково погоджуються, але видно, що їхні точки зору враховуються / розглядаються).

Найбільш повно наведені принципи можуть бути втілені в межах системного підходу. Такою є теорія екосистем інновацій [18; 19; 20], що акцентує увагу на комплексних екосистемах, які включають в себе різні учасників (підприємства, університети, дослідницькі лабораторії, державні органи та інші стейкхолдери), які взаємодіють для стимулювання інноваційного розвитку.

З позиції теорії екосистем інновацій інноваційну спільноту можемо розглянути як складну екосистему, в якій взаємодіють різні суб'єкти та ресурси для сприяння інноваційному розвитку. Ця теорія виходить з припущення, що інноваційна спільнота не існує самостійно, а взаємодіє з іншими суб'єктами та середовищем, що оточує її.

Основні особливості теорії екосистем інновацій інноваційних спільнот включають:

- багатомірність: екосистема інноваційної спільноти враховує різні аспекти, такі як технології, людські ресурси, інституційні рамки, фінансові ресурси тощо, що взаємодіють і впливають один на одного, створюючи сприятливе середовище для інноваційного розвитку;
- взаємодія та синергія: взаємодія між різними суб'єктами екосистем інноваційної спільноти, такими як стартапи, підприємства, академічні установи, інвестори тощо, сприяє виникненню синергії та спільному розвитку, оскільки вони обмінюються ресурсами, ідеями та знаннями, що сприяє інноваційному прогресу;
- локальність і глобальність: екосистема інноваційної спільноти може бути локальною, орієнтованою на певну територію або глобальною, де взаємодія відбувається на міжнародному рівні, що враховує можливість взаємодії та обміну знаннями між різними регіонами та країнами;

- роль інституцій: інституціональні рамки, такі як законодавство, політика підтримки інновацій, науково-дослідницькі установи, міжнародні організації, відіграють важливу роль у формуванні та розвитку екосистем інноваційної спільноти;
- вплив зовнішнього середовища: економічні умови, соціокультурний контекст, технологічні тренди, також впливають на розвиток екосистем інноваційної спільноти.

Теорія екосистем інновацій у випадку завдання розвитку інноваційних спільнот допомагає розуміти складність та взаємозв'язки, які існують у інноваційній спільноті, а також вплив зовнішнього середовища на її розвиток. Вона сприяє створенню стратегій та політик, спрямованих на підтримку інноваційного розвитку в контексті екосистем інноваційної спільноти.

Перелічені теорії допомагають розуміти різні аспекти інноваційних спільнот і мереж, динаміку їх розвитку та фактори, що впливають на їх ефективність. Кожна з цих теорій має свої особливості і може бути використана для аналізу та розвитку інноваційних процесів у різних контекстах.

Інноваційні спільноти можуть мати різноманітні ефекти, які сприяють інноваційному розвитку та досягненню цілей спільноти. Оцінка ефектів інноваційних спільнот може здійснюватися з різних позицій і включати такі аспекти:

1. Інноваційні досягнення. Оцінка може здійснюватися шляхом визначення конкретних інноваційних результатів, досягнутих завдяки співпраці в спільноті, та включати розробку нових продуктів, технологій або послуг, покращення процесів або розв'язання складних проблем.
2. Залучення та співпраця. Оцінка може включати кількісні та якісні показники залучення учасників до спільноти, а також рівень активності та співпраці між ними. Параметрами оцінки може бути кількість учасників, їхня активність у спільних проєктах, обмін знаннями та ресурсами.
3. Зміна знань і навичок. Оцінка може включати визначення змін у знаннях, навичках і компетенціях учасників спільноти, які виникають в результаті співпраці та обміну досвідом.
4. Інноваційна культура та середовище. Оцінка може зосереджуватися на розвитку інноваційної культури та створенні сприятливого середовища для інноваційного розвитку та включати аспекти, такі як сприйняття ризику, толерантність до помилок, відкритість до нових ідей та співпраці.
5. Суспільні впливи. Оцінка може розглядати вплив інноваційних спільнот на ширший соціальний контекст, такий як економічний розвиток, створення робочих місць, покращення якості життя або вирішення соціальних проблем.

Оцінка ефектів інноваційних спільнот може здійснюватися за допомогою комбінації кількісних і якісних методів, таких як анкетування, інтерв'ю, спостереження, аналіз документів, параметрів економічного розвитку та інші методи соціального дослідження. Важливо визначити

конкретні показники та метрики, які відповідають цілям спільноти та допоможуть оцінити її інноваційний вплив.

Для оцінки ефектів інноваційних спільнот доцільно використати такі групи індикаторів:

1. Інноваційні досягнення:
 - кількість нових продуктів, технологій або послуг, розроблених у спільноті;
 - прибутковість інноваційних проєктів або комерціалізованих інновацій;
 - кількість патентів або інших прав інтелектуальної власності, отриманих учасниками спільноти;
 - задоволення клієнтів або користувачів новими продуктами або послугами;
2. Залучення та співпраця:
 - кількість учасників у спільноті або мережі;
 - рівень активності учасників у спільних проєктах, обмін знаннями та ресурсами;
 - кількість спільних інноваційних проєктів або співпрацюючих організацій;
 - рівень задоволення учасників спільноти від співпраці та обміну досвідом;
3. Зміна знань і навичок:
 - оцінка змін у рівні фаховості, технічних знань і компетенцій учасників;
 - кількість навчальних заходів або тренінгів, у яких брали участь учасники спільноти;
 - оцінка рівня креативності, інноваційного мислення та проблемного розв'язування;
4. Інноваційна культура та середовище:
 - оцінка рівня відкритості до нових ідей та співпраці в спільноті;
 - сприйняття ризику та толерантність до помилок серед учасників спільноти;
 - рівень співпраці та обміну ідеями між різними стейкхолдерами;
 - наявність інноваційних процедур та методів роботи у спільноті;
5. Суспільні впливи:
 - поліпшення якості життя, розв'язання соціальних проблем або зміна відношення громадськості до конкретних проблем.

Ці індикатори можуть варіюватися залежно від контексту та цілей інноваційної спільноти, і вони можуть бути адаптовані або розширені відповідно до конкретних потреб оцінки.

Висновки. Теорії інноваційних спільнот мають важливе значення для розуміння, опису та практичного застосування процесів, що відбуваються в інноваційних спільнотах. Вони надають фреймворк для аналізу та управління динамікою таких спільнот, допомагаючи зрозуміти, як вони формуються, функціонують і впливають на розвиток громад.

Проаналізовані теорії інноваційних спільнот допомагають розкрити механізми, за якими відбувається створення, розповсюдження та прийняття нововведень. Вони розглядають роль взаємодії, обміну інформацією та знаннями в цьому процесі, а також вплив інноваційних спільнот на розвиток галузей та суспільства в цілому. Теорії також надають практичні рекомендації та інструменти

для управління інноваційними спільнотами й допомагають визначити способи стимулювання співпраці, підтримки талановитих індивідів, обґрунтованого прийняття рішень і створення умов для творчості та інновацій. Теорії допомагають зрозуміти, як створювати та підтримувати ефективні локальні інноваційні екосистеми, які сприяють розвитку нових ідей та забезпечують оптимальні умови їх впровадження. Також варто зазначити потенціал розкриття того, як спільноти адаптуються до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі громади. З економічної точки зору теорії інноваційних спільнот вивчають роль підприємництва та інновацій в стимулюванні економічного зростання та розвитку.

Загалом теорії інноваційних спільнот відіграють важливу роль у розумінні та сприянні розвитку інноваційних процесів і спільнот, оскільки вони надають аналітичний фреймворк, що допомагає краще зрозуміти складні взаємозв'язки та динаміку в інноваційних спільнотах, що, своєю чергою, сприяє створенню більш стійких та успішних інноваційних екосистем.

ЛІТЕРАТУРА

1. Prause G., Thurner T. User Communities – Drivers for Open Innovation. *Foresight*. 2014. Vol. 8. No. 1. P. 24–32.
2. Von Hippel E. *Democratizing Innovation*. Cambridge, MA : MIT Press, 2005.
3. Shah S., Tripsas M. When do user-innovators start firms? Towards a theory of user entrepreneurship. Working Paper 04-0106. Chicago : University of Illinois, 2004.
4. Zahay D., Griffin A., Fredericks E. Information use in new product development: An initial exploratory empirical investigation in the chemical industry. *Journal of Product Innovation Management*. 2011. Vol. 28. P. 485–502.
5. Porter C., Naveen D. Cultivating trust and harvesting value in virtual communities. *Management Science*. 2008. Vol. 54, No. 1. P. 113–128.
6. Franke N., von Hippel E., Schreier M. Finding commercially attractive user innovations: A test of lead-user theory. *Journal of Product Innovation Management*. 2006. Vol. 23. P. 301–315.
7. Food Systems Summit. 2021. URL: <https://www.eitfood.eu/projects/un-food-systems-summit-2021-eit-food>
8. Innovation ecosystems for start-ups: highlighting the key ingredients for success. 2020. URL: <https://eufordigital.eu/innovation-ecosystems-for-start-ups-highlighting-the-key-ingredients-for-success/>
9. Territory of innovations: best practices for sustainable development at the local level : collective monograph / Sc. ed. V. Omelianenko, O. Prokopenko, T. Tirtto. Tallinn : Teadmus, 2022. 227 p.
10. Омеляненко В. Трансфер технологій в інноваційних ландшафтах: сучасні тенденції та інституційне забезпечення : монографія. Суми : Інститут стратегій інноваційного розвитку і трансферу знань, 2022. 214 с.
11. Омеляненко В. А., Омеляненко О. М. Архетипні основи інституційно-інноваційних проєктів сталого розвитку територій в умовах постмодерну. *Український соціум*. 2022. № 2 (81). С. 59–75.
DOI: 10.15407/socium2022.02.059
12. Ukraine: Prosperity score. The 2023 Legatum Prosperity Index. URL: https://docs.prosperity.com/8516/7689/2509/Ukraine_2023_Picountryprofile.pdf

13. Harper R. *The measurement of Social Capital in the United Kingdom*. London: Organisation for Economic Co-operation and Development. Office for National Statistics, 2002.

14. Кривда Н. Соціальний капітал: що це таке і навіщо його нарощувати? // Delo.ua. 2021. URL: <https://delo.ua/opinions/socialnij-kapital-scho-ce-take-i-navischo-jogo-n-383859/>

15. Опитування лідерів ОГС: Як залучити українців до участі в розвитку своєї громади. ГУРТ. 2016. URL: <https://www.gurt.org.ua/news/recent/28706/>

16. Результати опитування: «Комунікація громадян з органами влади». NGO Institute Respublica. URL: <https://inrespublica.org.ua/bez-kategoriyi-uk/rezultaty-opytuvannya-komunikatsiya-gromadyan-z-organamy-vlady.html>

17. Ібрагімова І. М. Лідерство у громаді. Як насажувати людей та досягати спільних цілей. Київ : Юстон, 2020. 106 с.

18. Омеляненко В. Трансфер технологій в інноваційних ландшафтах: сучасні тенденції та інституційне забезпечення: монографія. Суми: Інститут стратегій інноваційного розвитку і трансферу знань, 2022. 214 с.

19. Підоричева І. Ю. Інноваційні екосистеми України: концептуальні засади розвитку в умовах глокалізації та євроінтеграції. *Економіка промисловості*. 2021. № 2. С. 5–44.

20. Omelyanenko V., Omelianenko O. Infrastructure and service methodology for the development of innovative hromadas: general idea and example of smart city infrastructure. *Three Seas Economic Journal*. 2023. No. 4 (1). P. 49–57.

DOI: 10.30525/2661-5150/2023-1-6.

REFERENCES

Food Systems Summit. 2021. <https://www.eitfood.eu/projects/un-food-systems-summit-2021-eit-food>

Franke, N., von Hippel, E., and Schreier, M. "Finding commercially attractive user innovations: A test of lead-user theory". *Journal of Product Innovation Management*, vol. 23 (2006): 301-315.

Harper, R. *The measurement of Social Capital in the United Kingdom*. London: Organisation for Economic Co-operation and Development. Office for National Statistics, 2002.

"Innovation ecosystems for start-ups: highlighting the key ingredients for success". 2020. <https://eufordigital.eu/innovation-ecosystems-for-start-ups-highlighting-the-key-ingredients-for-success/>

Ibrahimova, I. M. *Liderstvo u hromadi. Yak nasazhuvaty liudei ta dosiahaty spilnykh tsilei* [Leadership in the Community. How to Tire People and Achieve Common Goals]. Kyiv: Yuston, 2020.

Kryvda, N. "Sotsialnyi kapital: shcho tse take i navischo yoho naroshchuvaty?" [Social Capital: What Is It and Why Should It Be Increased?]. Delo.ua. 2021. <https://delo.ua/opinions/socialnij-kapital-scho-ce-take-i-navischo-jogo-n-383859/>

"Opytuvannya lideriv OHS: Yak zaluchyty ukraintsiv do uchasti v rozvytku svoiei hromady" [Survey of CSO Leaders: How to Involve Ukrainians in the Development of Their Community]. HURT. 2016. <https://www.gurt.org.ua/news/recent/28706/>

Omelianenko, V. A., and Omelianenko, O. M. "Arkhetypni osnovy instytutsiino-innovatsiinykh proektiv staloho rozvytku terytorii v umovakh postmodernu" [Archetypal Foundations of Institutional and Innovative Projects of Sustainable Territorial Development in Postmodern Conditions]. *Ukrainskyi sotsium*, no. 2(81) (2022): 59-75.

DOI: 10.15407/socium2022.02.059

Omelianenko, V. *Transfer tekhnologii v innovatsiinykh landshaftakh: suchasni tendentsii ta instytutsiine zabezpechennia* [Technology Transfer in Innovative Landscapes: Current Trends and Institutional Support]. Sumy: Instytut stratehii innovatsiinoho rozvytku i transferu znan, 2022.

Omelianenko, V. *Transfer tekhnologii v innovatsiinykh landshaftakh: suchasni tendentsii ta instytutsiine zabezpechennia* [Technology Transfer in Innovative Landscapes: Current Trends and Institutional Support]. Sumy: Instytut stratehii innovatsiinoho rozvytku i transferu znan, 2022.

Omelyanenko, V., and Omelianenko, O. "Infrastructure and service methodology for the development of innovative hromadas: general idea and example of smart city infrastructure". *Three Seas Economic Journal*, no. 4(1) (2023): 49-57.

DOI: 10.30525/2661-5150/2023-1-6

Pidorycheva, I. Yu. "Innovatsiini ekosystemy Ukrainy: kontseptualni zasady rozvytku v umovakh hlokalizatsii ta yevrointehratsii" [Innovative Ecosystems of Ukraine: Conceptual Foundations of Development in the Conditions of Glocalization and European Integration]. *Ekonomika promyslovosti*, no. 2 (2021): 5-44.

Porter, C., and Naveen, D. "Cultivating trust and harvesting value in virtual communities". *Management Science*, vol. 54, no. 1 (2008): 113-128.

Prause, G., and Thurner, T. "User Communities - Drivers for Open Innovation". *Foresight*, vol. 8, no. 1 (2014): 24-32.

"Rezultaty opytuvannya: «Komunikatsiia hromadian z orhanamy vlady»" [Survey Results: "Communication between Citizens and Authorities"]. NGO Institute Respublica. <https://inrespublica.org.ua/bez-kategoriyi-uk/rezultaty-opytuvannya-komunikatsiya-gromadyan-z-organamy-vlady.html>

Shah, S., and Tripsas, M. *When do user-innovators start firms? Towards a theory of user entrepreneurship. Working Paper 04-0106*. Chicago: University of Illinois, 2004.

Territory of innovations: best practices for sustainable development at the local level. Tallinn: Teadmus, 2022.

"Ukraine: Prosperity score. The 2023 Legatum Prosperity Index". https://docs.prosperity.com/8516/7689/2509/Ukraine_2023_Picountryprofile.pdf

Von Hippel, E. *Democratizing Innovation*. Cambridge, MA: MIT Press, 2005.

Zahay, D., Griffin, A., and Fredericks, E. "Information use in new product development: An initial exploratory empirical investigation in the chemical industry". *Journal of Product Innovation Management*, vol. 28 (2011): 485-502.

Стаття надійшла до редакції 20.08.2023 р.